

v realizem. Še je nezmanjšana moč vtisnega doživljanja, a mesto trenutne kretnje se že uveljavljajo obrisi in opisi oseb. Razločno čutimo pripovedovavca in njegovo distanco do dogodkov, dasi se še rad skriva v samogovor oseb, ki dogodke opazujejo. Stavki nosijo v sebi komentar, ki ga je impresionizem čustvu na ljubo odstranil. Vse je jasno in pregledno kakor vrt z gredicami, polje z mejami njiv ali dolina obdana od gora. Ves slog stremi po preciznosti, ne po širini, vse je podrobno izdelano in prevajateljica se je zelo potrudila, da bi ohranila ves čar originala, dasi tega tu ni mogoče bolj določiti. Slika zahajajoče kulture je simbolično osredotočena okoli gospe Hage, ki kaže visoko inteligenco, če govori o stvareh iz njenega miljeja, a postaja skoraj omejena, ko izbira ženine za svoje hčere, kajti nov čas prihaja, nemir in negotovost. Drugi del povesti velja njenemu sinu Ivanu, ki jasneje gleda novo dobo, toda vsa povest je bolj vzdih za preteklostjo kot vera v bodočnost.

Dr. J. Šilc

Peter Dörfler: **Krivični vinar**. Poslovenil Janez Pucelj. Družba sv. Mohorja v Celju 1932. 404 strani. (Mohorjeva knjižnica 50. zvezek.)

Ta vrsta leposlovja, ki predočuje življenje preprostega ljudstva kake pokrajine v njegovi samoniklosti in posebnosti, se pri Nemcih imenuje domačijska umetnost (Heimatkunst). Toda pisatelj je imel višje namene kakor spisati povest iz malo znanega miljeja; od slikovite površine pokrajine in njenih prebivavcev gre v globine najvišjih vprašanj o življenju narodov, ko zavestno zoperstavi skrivnost ljudskega bivanja razumskim oblikam kulture. Skoraj se dotika z Dostojevskim, ki pravi nekje: Narodov ne giblje razum, ampak neznana gospodovalna sila, ki je poudarek bitja in zanikanje smrti, to je iskanje Boga. Pri Dörflerju doumeva to uganko ljudstva semeniščnik Kremen s Chestertonovo antitezo: razum — dejanje. Kulturo vodi razumska teorija, ki ne najde pravega prehoda v dejanje. Ljudje so navdušeni za abstraktne ideje in ne znajo oživiti abstraktne vere ali čednosti v oblikah in vedenju, zato ostajajo pravemu življenju tuji. Za dejanje je bolj potrebna kot razum vsa tako zvana nepotrebna obilica, ki nam giblje čustva, vsa dediščina davnine, kot je ohranjena v sijajnih cerkvah in umetnosti, v izrekih ljudske modrosti. Radost dejanja, ki dobiva bogati svoj smisel, če mu nebesa posodijo svoj sijaj, slavi tudi župan liberalec, čeprav je hladen ob župnikovih teoretičnih pridigah. Kajti ljudstvo umeva življenje duhovnega sveta in goji, čeprav v nepopolnih oblikah, bratovstvo, pobožnost, ponižnost, pozna dragocenost trpljenja in moč, da se preobrazuje in ne pobija, kot je pisatelj to izpeljal v svoji povesti. Tu je še celotni človek dejanja in zdravo čustvovanje; zato tudi bliže pravemu človeštvu, ker je ohranil smisel za bližino življenja in njegove etične korenine. Krivično pridobljeno blago vodi v prekletstvo in uniči kmetijo, a zopet jo bo postavil mladi par, ki se vrača v ljudsko modrost in v podlage njegovega bivanja.

Dasi so naglašene predvsem življenjske vrednote, je pisatelj tudi v obliki izrabil zdrave pridobitve moderne dobe. Zaveda se, da je umetnost drugačna kot življenje, zato je opustil točno obnovo dialoga, govor nekaterih oseb gre čez telo stran, a ohranil je način ljudskega mišljenja in ga samo-

stojno izoblikoval. Kakor vidi bistvo kmetiškega ljudstva v človeku dejanja, tako je tudi v slogu zvesta obnova resničnosti, ki je včasih rada tekmovala s fotografskim posnetkom, spremenjena v pesniško dejanje, v doživljanje; zato mestoma uporablja tudi »prikrit govor«, ki je navidez pisateljevo poročanje, v bistvu pa samogovor ali mišljenje njegovih oseb. Glavni namen je vsekako, doseči bližino življenja in vso njegovo obilico; služi mu pri tem razširjena zgovornost oseb, ki sicer zadržuje potek dejanja, a v malo pomembni vsakdanjosti odpira neslutene vidike. — Tudi prevajavec se je vidno potrudil, da prelije original v kar najbolj ljudsko govornico. Nekaj izrazov je zelo posrečenih, prehudi lokalizmi bi pa potrebovali razlage.

Dr. J. Šile

Stefan Zweig: **Marija Antoinetta**. Prev. Fran Albrecht. Tiskovna zadruga v Ljubljani 1933. 568 strani.

Pisatelj jo imenuje sliko povprečnega značaja, kakor je impresionistična doba ljubila predvsem povprečne ljudi. Naj bo to v zvezi z upadom junaštva in dekadenco človeštva, kaže se v tem dragocenost osebnosti, tudi Ivan Cankar trdi, da je običajni človek važnejši za sliko dobe kot izredni ljudje. V receptivni, pasivni dobi je človek močne volje izginjal, izginjala je tudi življenjska energija na ljubo čustveni vdanosti naravi. Na mesto človeške volje je stopila usoda. Stefan Zweig spada k pisateljem, ki so izšli iz impresionizma in se prilagodili tendencam nove dobe le bolj na zunaj, ko poudarja poleg opravičevalne odkritosrčnosti tudi moralno odgovornost. Izbral si je tragiko, ki jo kuje veliki dramaturg usoda, ne pa tragiko volje, ki izziva svet s svojimi zahtevami in dejanji. Trpljenje nejunaka se mu zdi človeško presunljivejše (str. 8/9), ker ga šele usoda požene iz njegove povprečnosti v neprostovoljno junaštvo. Taka je bila tragedija Marije Antoinette, ki je bila le tipična oseba igrave, lahkomišelné dobe rokokoja in se ni v ničemer individualizirala iz splošnega življenjskega sloga; šele trpljenje je iztisnilo iz nje osebno samozavedanje in tragiko človeškega dostojanstva. Pretresljiva je slika Louisa Davida, ki kaže Antoinetto na poti k šafotu, kako sedi na lojtrnem vozu, a roki sta ji zvezani z vrvjo na hrbtu. Vprašanje, ali je bila kriva veleizdaje ali ne, stopi v ozadje, kajti pojmi individualnega reda revolucije so drugačni od absolutičnega sistema, glavno je, da je morala umreti, naj je bila kriva ali ne. Njena tragika je iz višjega človeštva kakor kričavo in maščevalno plebejsko veselje, ki more vendarle enkrat izenačiti kraljico s sodrgo. Zweig jo imenuje eno najlepših tragedij (str. 11). Gotovo je to le v podobi rečeno. Ali ne spada trpljenje v moralno kategorijo, ali ne postane estetično šele v umetnosti? Po Aristotelu je tragedija »mimesis« nekega dejanja, ne dejanje samo. Na vsak način je to dopustitev estetičnega nazora o svetu, kar je impresionizem tudi bil.

Impresionistične prvine so tudi v slogu. Vse pripovedovanje se godi pretežno v sedanjiku, ki živeje predočuje nastajanje. Logični element je po možnosti odstranjen, predvsem vezniki, ki vežejo besede in stavke. Stavke ne kaže več krepke enote, kateri so podrejeni stavkovi členi in odvisni stavki,